

ПРИКАЗИ

Стојадиновић Миша*

ЕЛИТЕ РАСПАДА

Слободан Миладиновић,
Елите распада, Службени гласник, 2009, 289 стр.

Књига „Елите распада”, аутора др Слободана Миладиновића, настала је са циљем да докаже да је елита била најзначајнији фактор друштвене кризе која се завршила падом социјализма и распадом Југославије као државне заједнице. Миладиновић у својој књизи полази од ставова да социјалистич-

ко друштво представља друштво у коме доминантна класа настоји да овлада тоталитетом друштвених односа и да се највећа концентрација друштвене моћи налази у рукама владајуће елите која није јединствена, већ је подељена по национално-републичком кључу. У том смислу, књига је подељена на три дела који заједно чине једну свеобухватну анализу елите на просторима бивше Југославије.

Први део се бави теоријским моделом социјализма као тоталитарног друштвеног система. Аутор се у њему бави расподелом друштвене моћи и структуром југословенског друштва. Овакав тип друштва одликује социјална стратификација која се испољава кроз односе моћи друштвених група на такав начин да горњи слојеви хијерархије заузимају истакнуте позиције моћи. У њему политичке партије делују у условима партијског монопола без постојања политичке конкуренције.

Расподела друштвене моћи у Југославији је у великој мери била неједнака. Место у структури политичке власти је свакако био кључан фактор расподеле моћи. У том смислу је и ауторов став да

* Институт за политичке студије, Београд

се није могло сасвим извесно тврдити да су чланови партије увек били политички моћни, али да није било спорно да су они који су били моћни увек били чланови партије, тј. да „ако се није могло тврдити да су сви чланови партије имали политичку моћ, сасвим је било извесно да они који нису били чланови партије нису имали политичку моћ” (стр. 35).

Поред места у структури власти, које је свакако имало примаран значај, велики друштвени утицај имали су и место у организацији рада, образовање и материјални положај. Чланови СК су углавном чинили највећи део политичке елите. То је био један затворени круг где је политичка припадност имала пресудну улогу приликом регрутације нових чланова елите. Насупрот елити која учествује у владавини налази се маса која не поседује никакве механизме који би јој омогућили учествовање у доношењу битнијих одлука у друштву и приступ информацијама које се сматрају значајним за функционисање државе.

За социјалистичка друштва се генерално може рећи да њихова структура има пирамидалан облик. Ова пирамида се састоји од широке основе, коју чине радне масе, и уског врха, тј. политичке елите. Оно што југословенско друштво издваја од осталих јесте нешто другачији карактер вла-

сништва и релативна одвојеност државног и партијског апарата. Миладиновић каже да се овде ради о једној специфично хибридној структури друштва унутар које је могуће разликовати два нивоа социјалне диференцијације. Први ниво одликује одлучивање о подобности на основу политичких критеријума, док се други ниво одликује диференцијацијом на основу образовања, мада овде ипак треба истаћи да је овај први ниво био доста утицајнији од другог.

У другом делу Слободан Миладиновић износи резултате емпиријских истраживања који се тичу социјалне репродукције и друштвене свести владајућих елита у Србији и Хрватској крајем осамдесетих година. Што се тиче репродукције елите, аутор разматра међугенерациску и унутаргенерациску покретљивост, као и два, за њега најзначајнија, канала друштвене покретљивости: образовање и политички ангажман.

За Србију и Хрватску се може рећи да представљају друштва у којима постоји минимална саморепродукција елита (стр. 100). Када се ради о унутаргенерациској покретљивости може се приметити да је већи део елите започињао са радом на стручњачким радним местима. Добијање првог радног места у великој мери зависи од друштвеног порекла, али се касније напредовање може омо-

гућити преко образованог канала, или путем породичних веза, мада се на основу порекла лакше може добити менаџерски него политички положај. Политичка активност је свакако најзначајнији канал вертикалне друштвене покретљивости, што се највише може видети када су у питању виши друштвени положаји. Њихово добијање у великој мери зависи од морално-политичке подобности.

Миладиновић каже за југословенско друштво из друге половине двадесетог века да је друштво између две епохе (стр. 148). Ово друштво се грчевито држи своје познате и блиске прошлости уместо да се окрене будућности у потрази за решењима. Генерално гледано социолошка друштва углавном своје недостатке желе да надокнаде револуционарним скоковима који на крају имају тешке последице (стр. 149). Дешавања на просторима бивших југословенских земаља представљају, нажалост, добар пример једног оваквог друштва. Тешке последице које су погодиле ове просторе одликовале су се ратовима, крвопролићима и парцијализацијама.

Патријархални традиционализам представља најзаступљенији вид конзервативизма на просторима бивше Југославије. Као најзначајнији индикатори патријархалног традиционализма могу се узети ставови у положају жена у друштву као и о равноправно-

сти између полова. Један од најзначајнијих фактора постојања традиционализма јесте и чињеница да су народи на овом простору били изложени притисцима великог броја култура. Његову основу чини наслеђени образац традиционалног прединдустријског друштва и он се јављао као највидљивији тип реакције на распад социјалистичког система (стр. 152).

Миладиновић указује на то да је елита као друштвена група у чијим је рукама концентрисана највећа друштвена моћ имала „снажан ауторитарни и ауторитаристички вредносни набој” (стр. 175). И у Србији и у Хрватској су усвајањем вишепартијског система утемељени ауторитарни режими.

Патријархални традиционализам и ауторитаризам су водили ка стварању национализма који је резултовао међунационалним ратом који је означио и крај СФРЈ. Према Миладиновићу елита је распаду Југославије својим амбивалентним ставом дала одлучујући тон коначном исходу.

Поред ова два дела, на самом крају књиге, налази се и поглавље које је аутор посветио анализама владајућих елита и распаду Југославије. Узроке распада Југославије треба тражити у време њеног настанка и развоја. „Револуционарна” елита се уместо ка модернизацији окреће прошлости. Вла-

дајуће елите су тежиле да свој интерес прогласе општим друштвеним интересом, а све зарад тога да би оствариле власт над целокупним друштвом и да би оствариле своје интересе.

Чињеница да елиту углавном сачињавају високообразовани слојеви супротно очекивањима не значи и да она представља модернизацијски усмерену групу, већ она постаје најзначајнији фактор друштвених подела. Она је чинила штит врховног политичког ауторитета, који је био креатор идеологије чија су главна обележја колективизам и антииндивидуализам. У таквим условима политичка воља већине „није могла бити исказана а још мање извршена противно вољи свемоћне елите” (стр. 270).

Слободан Миладиновић, дакле, сматра, може се рећи оправдано, да владајуће елите на простору бивше Југославије нису урадиле оно што се од њих очекивало. Уместо да елите буду носиоци друштвених промена, оне су постале управо супротно од тога. Постале су носиоци прошлости којима је одговарала успавана маса „чија се социјална акција остварује у *хипнотичком сну*” (стр. 262).

Јелена Тодоровић*

УПРАВЉАЊЕ СА ОНЕ СТРАНЕ НАЦИОНАЛНЕ ДРЖАВЕ

Михаел Цирн, „Филип Вишњић“, Београд, 2003, 316 стр.

Процеси интензивирања и ширења привредних и друштвених односа којима се манифестује феномен глобализације, мењају изглед националне државе данашњице. Посматрано из угла традиционалног схватања државе, она мења природу суверенитета који постаје у извесној мери окрњен. Глобализација као феномен закупа пажњу јавности на свим

* Институт за политичке студије, Београд